ה"פ 40032-04-19 מספין ואח' נ' אינבאקום ואח'

לפני **כבוד השופט מוחמד חאג' יחיא**

המבקשים
1. טספמרים יהדגו מספין
2. היילהגבריאל מולאלין טזרה
3. וולדורפאל דברצדיק קסאי
4. וולדמרים סמואל מדהני אגזי
5. אבא טאדיוס

ע"י ב"כ עו"ד ששון צדקיהו

נגד

המשיבים
1. הארכיבישופ אבא אינבאקום
2. הנהלת הכנסיה האורתודוכסית האתיופית בירושלים

ע"י ב"כ עו"ד אבראהים נאסר

פסק דין

1) מונחת לפניי תביעה למתן פסק דין הצהרתי שנוגעת למערכת יחסים שבין כנסייה לבין נזיריה.

רקע כללי ותמצית טענות הצדדים

2) המבקשים הם נזירים ממוצא אתיופי, אשר שירתו ומשרתים בכנסייה האתיופית-אורתודוקסית "תוואהדו" בירושלים (להלן: "הכנסייה" או "המנזר"). המבקשים שירתו את הכנסייה שנים רבות, כך למשל: אחד מהם נמצא שם 4 שנים והאחר 25 שנה.

3) אין מחלוקת שהמשיב 1 (להלן: "המשיב") עומד בראש הכנסייה. אין מחלוקת גם, כי המבקשים אינם אזרחי או תושבי ישראל, וכי שהותם במדינה היא אך בשליחות ובמסגרת שירותם בכנסייה כאמור. שהותם היא לפי אשרת שהייה עבור איש דת (ראו מכתב של רשות האוכלוסין וההגירה שבמשרד הפנים, מיום 23.10.2019).

4) הכנסייה שייכת לכנסייה האורתודוקסית הראשית באתיופיה, והאחרונה אחראית על כל הכנסיות והמנזרים האתיופיים ברחבי העולם. כפי שעולה מטיעוני הצדדים וצרופות כתב התביעה, בראש הכנסייה הראשית עומד הפטריאליק אבא מתיאס הראשון (להלן: "הפטריארך") והוא זה אשר מנהל ומוביל את "הסינוד" (או "הסינודוס") שהוא הוועדה הכנסייתית הבכירה שמקבלת החלטות בענייני אמונה, פולחן ומִנְהל. כללי הפולחן והניהול קבועים במסמך כתוב שנקרא "ספר הפעמון".

5) המבקשים טוענים בתביעתם, בין השאר, כי המשיב והנהלת הכנסייה בירושלים (המשיבה 2), שמורכבת מ-6 בעלי תפקידים, מתנכלים להם בכך ששללו מהם את "המשכורות והזכויות המגיעות להם" (סעיף 9 בכתב התביעה), זאת ככל הנראה מטעמים פוליטיים-אתניים בהיותם בני הפלג הטיגרי והגוראגי, בעוד המשיב והנהלת הכנסייה הם בני הפלג האמהרי.

6) מסכת ההתנכלויות, כך לטענת המבקשים, החלה עוד ביום 18.12.2018 עת הוחלט לשלול מהמבקשים זכויות כספיות שמגיעות להם מהכנסייה. בנוסף, תלונות שהגישו המשיבים נגד המבקשים בטענה בדבר אירוע אלימות, התבררו כתלונות סרק ואלה נסגרו. בכל אופן, המשיב לא נעתר לבקשות המבקשים לחידוש מתן זכויותיהם, וחמור מכך, הוא אינו מקיים את הוראות הפטריארך שהועברו לו עקב פניות המבקשים אליו ולפיהן עליו (על המשיב) להמשיך לאפשר למבקשים לשרת את הכנסייה בירושלם ולהעניק להם את הזכויות המגיעות להם לפי נהלי הכנסייה.

7) לפיכך, המבקשים עותרים למתן פסק דין הצהרתי לפיו הם זכאים לתקציב סל מזונות חודשי, זכות להשתתף בארוחות הכנסייה עם כל הנזירים, תשלום משכורת חודשית, תשלומי שי לחגים, דמי ביגוד ועוד, וגם הצהרה בדבר זכותם להיות בעלי זכויות כמו יתר הנזירים בכנסייה, החל מיום 1.1.2019 ואילך. לפי סעיף 14 בכתב התביעה:

> "...על פי תקנון הסינוד ו/או עפ"י הכללים שהותוו בספר "פעמון הכסיה", ו/או עפ"י כללי הכנסייה השונים ו/או עפ"י הוראתו המפורשת של ראש הכנסיה וראש הסינוד - הפטריאליק אבא מתיאס, ו/או עפ"י הסכמה מפורשת ו/או הסכמה מכללא בין הכנסיה הראשית באתיופיה

> לבין כל בעלי התפקידים המשרתים תחתיה ו/או מכוחה ו/או בהתאם לנוהג הנהוג לאורך שנים, אשר יש לראות בהם כמקור לזכויות המבקשים, ואשר מחייבים את בעלי התפקידים המשרתים בכנסייה, לרבות אלו המשרתים בכנסייה האתיופית בירושלים, ובכללם המשיבים 1 ו-2 ו/ או מי מהם"

8) המשיבים טוענים מנגד, בין השאר, כי בשלהי שנת 2018 הפרו המבקשים את נהלי הכנסייה, תקפו באופן אלים את המשיב ונזיר נוסף וגרמו להם חבלות גוף. נוכח הפרת נהלי הכנסייה ו-"ספר הפעמון", הורחקו המבקשים מהמנזר, אך משהחלו לאיים על יתר הנזירים בפגיעה פיזית, הוגשו תלונות במשטרה ואף פנו המשיבים למשרד הפנים, אשר החליט להרחיקם מישראל. נכון להיום, לאחר שהתבררה השגה ערעורית על החלטת משרד הפנים, בית הדין לעררים לפי חוק הכניסה לישראל, התשי"ב-1952, החליט ביום 12.3.2020 לדחות את עררם [ערר (י-ם) 4846-19, 4847-19, 4848-19 מספין ואח' נ' משרד הפנים (להלן: "פסק הדין")].

9) המשיבים טוענים בנוסף, כי המבקשים לא הוכיחו את תביעתם, לא הוכיחו ולא כימתו אלו זכויות נשללו מהם. בהליך התברר, כי עודם שוהים בכנסייה ולא הורחקו ממנה פיזית. לעניין מכתבי הפטריארך, טוענים המשיבים כי התביעה היא קנטרנית ובנויה על שנאה, שכן מדובר ביחסים פנימיים בין הפטריארך לבין המשיב ובעניינים הפנימיים של הכנסייה. המשיב עומד בראש הכנסייה בירושלים והוא מנהלה הבלעדי בעניינים המנהליים, הדתיים והלוגיסטיים. הוא בעל הסמכות הבלעדית והייחודית לשהותם של הנזירים בכנסייה ובארץ בכלל.

<u>ההליך המשפטי וראיות הצדדים</u>

10) בתחילת ההליך עלתה שאלת סמכותו העניינית של בית משפט זה לדון בהליך. בהחלטה מיום 19.1.2020 נקבע כי בית המשפט מוסמך לדון בהליך. בקשה למתן רשות ערעור על ההחלטה האמורה, שהוגשה על-ידי המשיבים לבית המשפט המחוזי, נדחתה ביום 14.6.2020 [רע"א 50511-02-20 הארכבישוף אבא אינבאקום ואח' נ' מספין טספמרים יהדגו ואח', **מפי כבוד השופטת** ת' בזק-רפפורט].

11) **זה המקום לציין, כי בהחלטתי המוזכרת לעניין הדיון בטענת חוסר הסמכות הענייינית, הבהרתי מפורשות:** "... כי אין בהחלטתי זו משום קביעת עמדה כלשהי בשאלת סיכויי התביעה ועילתה. ההחלטה דנן אך בשאלת הסמכות בלבד" **(סעיף 18). כך גם בהחלטה של ערכאת הערעור הנכבדה, צוין שם:** "... כי אין באמור כדי לשלול שקילת טיעונים שהועלו בשלב המקדמי כטענת סף לשלילת סמכות עניינית, במסגרת בירור ההליך לגופו" **(סעיף 16).**

12) **ביום 7.7.2020 נדחתה בקשת המשיבים לחייב את המבקשים בהפקדת ערובה להוצאותיהם במידה ותידחה התביעה ויחויבו (המבקשים) בהוצאות משפט.**

13) **הצדדים ביססו את ראיותיהם בהליך, בין השאר, על התצהירים שהוגשו עם כתבי הטענות הראשונים. מטעם המבקשים הוגש תצהיר של המבקש 1 (להלן: "המבקש") שהעיד במשפט. מטעם המשיבים הוגש תצהיר של המשיב, שגם הוא העיד במשפט אך באמצעות ויעוד חזותי (החלטה מיום 16.8.2020).**

14) **דיון הוכחות התקיים ביום 8.11.2020. כתב סיכומי המבקשים הוגש ביום 29.11.2020 וכתב סיכומי המשיבים הוגש ביום 21.12.2020.**

<u>דיון והכרעה</u>

15) **לאחר שעיינתי במכלול החומר הקיים בתיק, שמעתי את עדויות עדי הצדדים וכן נתתי את דעתי לטענותיהם, הגעתי לכלל מסקנה כי דין התביעה להידחות מפאת העדר עילה, כפי שיוטעם להלן ובהתאם להוראת תקנה 129 בתקנות סדר הדין האזרחי, התשס"ט-2018 לפיה ההכרעה ונימוקיה יינתנו באופן תמציתי.**

16) **כלל ראייתי בסיסי לפיו, המוציא מחברו - עליו הראיה. משמע, תובע שבדין אשר עותר לחייב את יריבו במשפט, ככלל ובהעדר הוראה אחרת שבדין, עליו מוטלת חובת ההוכחה של כל יסודות תביעתו, בכלל זה, קיומה של עילת תביעה נגד יריבו. במקרה**

לפנינו, סבורני שהמבקשים לא הוכיחו כדבעי קיומה של עילת תביעה כנגד המשיבים שמצדיקה את התערבות בית המשפט במערכת היחסים ביניהם.

17) כפי שעולה מהתמונה הכוללת המצטיירת בהליך, עצם שירותם ושהותם של נזירים בכנסייה ו-"הזכויות" המגיעות להם עקב זאת, נובעים מכללים כנסייתיים ספציפיים (רוצה לומר: מעין תקנון או סדרי מִנְהל) הקבועים ומאושרים על-ידי הכנסייה הראשית באתיופיה (להלן: "הכללים וסדרי המִנְהל").

18) כללים וסדרי מנהל אלה נדונים ב-"סינוד" שהוא כאמור, הוועדה הכנסייתית הבכירה שמקבלת החלטות בענייני אמונה, פולחן ומִנְהל, ובראשה עומד הפטריארך, באתיופיה. לו זו בלבד, לפי כתב התביעה, כללים אלה מוסדרים במקור נוסף שנקרא "ספר הפעמון".

19) עוד עולה ממכלול התמונה המצטיירת, המשיב, בהיותו ראש הכנסייה בירושלים, הוא למעשה שלוח של הכנסייה הראשית באתיופיה כדי לנהל את הכנסייה בירושלים, בענייני האמונה, הפולחן והאדמיניסטרציה. על מנת לסבר את "האוזן" ביחס למעמדו של המשיב בישראל בכל הקשור להסדרת מעמדם של הנזירים בארץ, כפי שעולה מפסק הדין מיום 12.3.2020, וכך גם ממכתבה של נציגת רשות האוכלוסין במשרד הפנים מיום 23.10.2019, המשיב מתוקף סמכותו כראש הכנסייה בירושלים, הוא הנציג של אותו מוסד דת והוא מי "שהוסמך לכך ומוכר ע"י האגף לעדות דתיות" (סעיף 2 במכתב מיום 23.10.2019). מתוקף זה, המשיב מוסמך להמליץ על מתן אשרה עבור אנשי דת, וגם מוסמך לבטלה.

20) יוצא אם כן, אף שברי לכל כי המדינה היא בעלת הסמכות המינהלית הבלעדית להחליט למי להעניק אשרת שהייה, אך למשיב יש לו את הסמכות הבלעדית בישראל בשם הכנסייה, ליתן את המלצתו על מתן אשרת שהייה למבקשים כנזירים בכנסייה, ולו נתונה גם הסמכות לבטל את המלצתו כאמור. במילים אחרות, הוא הגורם המוסמך במדינה, לקבוע מי יהיו הנזירים בכנסייה ומי לא.

21) שעה שעסקינן ב-"זכויות" של נזירים ושאלת יישום (או אי-יישום) של כללים וסדרי מנהל כאמור או כל נוהג פנימי אחר של הכנסייה, בפועל, אנו נוגעים בעניינים פנימיים שבין הכנסייה ומי שעומד בראשה, לבין הנזירים אשר כאמור נמצאים כאן כדי לשרת אותה, ותו לא (שורה 6, עמוד 13). לא זו בלבד; חוששני וכפי שמסתמן, בשאלה זו אנו נוגעים גם במערכת היחסים הפנימית שבין הכנסייה בירושלים והעומד בראשה, לבין הכנסייה הראשית באתיופיה ואולי בפרט הפטריארך. מדובר בעניינים פנימיים מובהקים של הכנסייה.

22) כך למשל: מה הן הזכויות - בכסף או בעין - שמגיעות לכל נזיר ונזיר וכיצד אלו יכומתו; האם יש מקום להתייחס באופן שונה בין הנזירים בהתחשב בוותק שהותם בארץ ומשך שירותם, בגילם, או במעמדם בכנסייה; האם התנהלות מסוימת של נזיר יכולה להביא לשלילת זכויות, כולן או חלקן (במקרה לפנינו נטען על-ידי המשיבים כי המבקשים היו שותפים באירוע אלימות שבו הותקפו המשיב ואחרים), ועוד שאלות. ברי לכל בר-בי-רב כי מדובר בעניינים פנימיים של הכנסייה, ובשיקול הדעת של האחראי מטעמה על עניינים אלה.

23) לכך אוסיף, כמעט ואין מחלוקת בין הצדדים, כי הסכסוך שנתגלע בא על רקע מתחים שבין שני זרמים אתניים בכנסייה. לטענת המבקשים, הם נמנים על הפלג הטיגרי וגם הגוראגי והם מהווים "מיעוט" בכנסייה שמופלה לרעה, בעוד המשיב והנהלת הכנסייה נמנים על הפלג האמהרי שמהווה את הרוב (סעיפים 4-7 בכתב התביעה). לפי תיאור המשיבים לעומת זאת, בכוונת המבקשים לערער את היציבות בכנסייה הואיל והפטריארך נמנה על הפלג הטיגרי (סעיף 17 בכתב סיכומי המשיבים).

24) כך או כך, הציגו המבקשים במסגרת טיעוניהם מספר מכתבים של הפטריארך שמופנים למשיב, למשרד החוץ וגם למשרד הפנים, ובהם הוא מבקש כי עד תום בירור הסכסוך בין היריבים, ימשיכו המבקשים בשירותם בכנסייה בירושלים (ראו בהתאמה: מכתבים לכנסייה מיום 16.1.2019, מיום 25.3.2019, מיום 31.5.2020 (מוצג מב/2) ומיום 8.6.2020 (מוצג מב/1); מכתב למשרד החוץ מיום 25.3.2019; מכתב לשר הפנים מיום 17.8.2019).

25) אמנם בכתב תשובתם העלו המשיבים "רמזים" להעדר אותנטיות או אפילו זיופים ביחס לחלק מהמכתבים המוזכרים, אך בהמשך ההליך, הם לא כפרו כדבעי במה ממכתבים אלה ולא הוכיחו העדר אותנטיות של מי מהם, אך מתשובות המשיב בדיון ניכר היה שהוא מסתייג, בלשון המעטה, מתוכן מכתבים אלה (שורות 3-5, עמוד 19 ; שורות 14-12, עמוד 19 ; שורות 5-6, עמוד 20 ; שורה 10, עמוד 20).

26) על אף האמור, לגופו של עניין, ומבלי לפגוע חלילה בחשיבות של מכתבי הפטריארך או לגרוע מתוקפם הניהולי או הדתי במערכת היחסים הפנימית שבין הכנסייה הראשית לבין שליחיה בירושלים, לא מצאתי כי במכתבים האמורים כדי לסייע למבקשים בתביעתם כאן.

אסביר.

27) מלבד ההיבטים הדיפלומטיים-מדיניים המורכבים שיכולים להתעורר לכאורה בכגון-דא (דבר שלא התחדד די-הצורך בהליך לפנַי מלבד נגיעה עקיפה בו בשאלת הסמכות העניינית), חזקה שראש הכנסייה בירושלים (המשיב) פועל אף הוא בשליחות הכנסייה הראשית באתיופיה, כפוף לנהליה והוראותיה, ובהתאם גם, חזקה שהוא בר-סמכא לקבל החלטות בנוגע לנזירים שמשרתים את הכנסייה כאן. למשיב אפוא נתון שיקול דעת עצמאי ורחב בכל הנוגע לניהול הכנסייה.

28) הדברים לעניין המורכבות שהצבעתי עליה לעיל והרגישות הנובעת מכך, הם יפים שבעתיים שעה שגם לגישת המבקשים, מערכת היחסים הרעועה שבין הצדדים נובעת ממתחים פנימיים בין פלגים או זרמים אתניים-דתיים שונים בארץ המקור, אתיופיה.

29) בית המשפט דה-כאן אינו נכנס לנבכי מערכות היחסים שבין הכנסייה הראשית לבין הכנסייה בירושלים, וודאי שלא לנבכי מערכות היחסים שבין הפטריארך לבין המשיב, או כל גורם מוסמך אחר מטעם הכנסייה. הדברים עולים בקנה אחד עם סימן 83 בדבר המלך במועצה על ארץ-ישראל, 1922 עד 1947: "כל האנשים בישראל ייהנו מחופש-

המצפון המוחלט ומהשימוש החפשי של צורות פולחנם, בכפוף בלבד לקיום הסדר הציבורי והמוסר. כל עדה דתית תיהנה מעצמאות בענינים הפנימיים של העדה, בכפוף לכל פקודה או צו שיצאו מאת הממשלה" (**ההדגשה בקו תחתון אינה במקור**).

30) **בנסיבות שלפנינו, אין מחלוקת שבין הנזירים לבין הכנסייה לא מתקיימים יחסי עובד-מעביד לפי דיני העבודה בישראל. בנוסף, וזה העיקר, בין הנזירים לבין הכנסייה לא מתקיימים יחסים חוזיים לפי הדין הישראלי שמסדירים העסקה, מתן שירותים או כל תמורות אחרות. שהותם של הנזירים בכנסייה, ובישראל בכלל, היא אך ובלבד מכוח שליחות דתית ושירותם בכנסייה בהיותם נזירים, ותו לא. מעדות המבקש עולה, כי הם לא הורחקו מהכנסייה או ממקומות מגוריהם, אלא רק נשללו מהם חלק מהזכויות שקיבלו בעבר, ואשר מקבלים כיום יתר הנזירים (שורות 8-20, עמוד 11). מכאן, נראה שלאחרונה - באמצעות העומד בראשה - נתון שיקול הדעת הבלעדי לקבוע את כללי האדמיניסטרציה ואופן שירותם של הנזירים בה, בכללם המבקשים. יצוין בהקשר זה, כי גם לפי תיאורם המשיב בכתב תביעתם, מגדירים המבקשים בסעיף 4 את תפקידו של המשיב כמי ש-"מנהל ואחראי גם על ענייניהם של הנזירים המשרתים בכנסייה ובכללם המבקשים". המשיב העיד בדיון: "...ובהכל אני אחראי ומנהל מי יהיה פה" (שורות 7-8, עמוד 17).**

31) **יוצא אם כן, כי גם אם נניח כפי טענת המבקשים כי ראש הכנסייה בירושלים פעל שלא בהתאם לכללי "הסינוד", לא לפי הוראות "ספר הפעמון" או שמא פעל בניגוד להוראות ספציפיות או הנחיות של הפטריארך בעניינם של המבקשים - הרי כאמור, מדובר בעניין פנימי מובהק של הכנסייה, בינה לבין נזיריה. לדידי, אין לפנינו עילה חוזית, עילה נזיקית, או כל עילה משפטית אחרת לפי דיני החיובים שבמשפט הישראלי. למעשה, המבקשים לא הוכיחו קיומה של כל עילה משפטית בדין הישראלי שמצדיקה את קבלת התביעה.**

32) **לפני חיתום דברים אבהיר, כי אין בתוצאת ההליך משום קביעת עמדה ביחס לטיב או חומרת טענותיהם לכאורה של המבקשים ביחס להתנהלות המשיב או הנהלת הכנסייה כלפיהם בהיבט הניהולי-פנימי של הכנסייה. סבורני כי הפתרונים לטענותיהם בנדון דנן**

אינו מצוי בהליך זה, אלא ראוי שאלו תתבררנה בדרכים המקובלות לפי כללי וסדרי המנהל של הכנסייה בירושלים או הכנסייה הראשית. לפי עדות המבקש: "גם האשרה וגם הכסף נקבע באתיופיה. הכסף פה מחזיקים אותו בכוח. לא משחררים לי" (שורה 32, עמוד 12) (ההדגשה בקו תחתון אינה במקור). עוד לפי עדותו, הוא יכול להתנגד להחלטת "הסינוד" שבאתיופיה, כפי שעשה בפועל עת סירב להצעת "הסינוד" לעבור לשרת את הכנסייה ביריחו (שורות 10-18, עמוד 13), כך שהיריבות היא לכאורה גם מול "הסינוד".

סיכום

33) לאור האמור, התביעה נדחית.

34) בשים לב למיהות הצדדים ומהות הסכסוך - כל צד יישא בהוצאותיו.

זכות ערעור כקבוע בדין.

המזכירות - להודיע לצדדים בדבר פסק הדין ולהמציא להם אותו באמצעות דואר רשום.

ניתן היום, י"א שבט תשפ"א, 24 ינואר 2021, בהעדר הצדדים.

מוחמד חאג' יחיא, שופט